

- Львів : Вид. центр ЛНУ ім. Івана Франка. – 2002. – Вип. 16, ч. 1. – С. 80 – 87.
4. Рижова І.С. *Дизайн як фактор гармонізації відносин суспільства і особистості: методологічні засади* : Дис. д-ра наук: спец.: 09.00.03 - соціальна філософія та філософія історії / Рижова І.С. – К. : Ін-т вищої освіти АПН Укр., 2008. – 324 с.
5. Татіївський П.М. *Особливості становлення та перспективи розвитку дизайну в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. техн. наук : 05.01.03 – Технічна естетика* / П.М. Татіївський. – К., 2002. – 16 с.

УДК 37.02 : 745/749

Ігор Савенко
(Полтава, Україна)

ОБҐРУНТУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ВИКЛАДАННЯ ДИЗАЙНЕРСЬКИХ ДИСЦИПЛІН У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

У статті розглядаються проблеми дизайн-освіти у педагогічних ВНЗ а також обґрунтовується ідея синтезу дизайну і технологій. Автором пропонуються нові ідеї щодо засвоєння студентами творчого процесу проектування. Особлива увага приділяється інтеграції знань з дизайну та технологій в змісті підготовки майбутніх педагогів.

Ключові слова: *виробництво, дизайн, дизайн-освіта, конструювання, моделювання, навчання, творча діяльність, технологічна освіта.*

У сучасному суспільстві ведеться активний пошук ефективної системи формування професійно компетентних фахівців, мобільних на ринку праці, готових до безперервної самоосвіти й професійної творчості. Для цього потрібні істотні зміни в змісті, засобах і методах системи освіти, які б ураховували індивідуальні особливості тих, кого навчають, і, звичайно ж, специфіку професійної діяльності.

Важливого значення для вирішення завдань соціалізації підростаючого покоління, його підготовки до професійної діяльності в оновленому

*Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної заочної конференції
«Дизайн-освіта майбутніх фахівців: теорія і практика»*

соціально-економічному середовищі набуває підготовка майбутніх учителів технологій шляхом формування технологічної культури, в тому числі конструкторсько-проектувальної та проектно-художньої. У такому контексті проектно-художні знання й уміння є невід'ємним компонентом технологічної освіти, ініціюючи необхідність синтезування традиційно технологічних знань і умінь з художніми.

З іншої позиції сучасному суспільству потрібні фахівці найрізноманітніших професій, але кожен повинен мати творчий підхід до своєї професії. Майбутні вчителі технологій повинні бути не тільки виконавцями, а і творцями. Важливе завдання полягає в тому, щоб підготувати творчого вчителя, який вміє самостійно аналізувати різні методичні і практичні матеріали, альтернативні програми, будувати свою роботу відповідно до вимог розвиваючого навчання.

Виходячи з визначення терміну «дизайн», який визначає проектну діяльність і має за мету формування естетичних і функціональних якостей предметного середовища, майбутні фахівці технологічної освіти повинні володіти не лише художньо-конструкторськими знаннями та вміннями, а й розумітися на конструктивній побудові будь-якої речі та технології її виготовлення. Отже, вивчаючи дизайн, його треба зв'язати з будь-яким виробництвом.

Навчаючись в педагогічному ВНЗ, неможливо вивчати дизайн на виробництві, наприклад, меблів, машин чи інших складних об'єктів дизайну. Всебічно доступним в педагогічних ВНЗ при вивченні дизайну є проектування учнівських об'єктів праці. По-перше, з виготовленням об'єктів праці студенти знайомляться ще в школі. По-друге, виготовлення їх є економічно доступним для кожного. По-третє, виготовлення елементів того чи іншого пристрою приносить користь студентам, тому що вони не тільки використовують їх в процесі навчання в університеті, а і з легкістю можуть виготовляти їх в майбутньому для своєї родини. Для цього в педагогічних

ВНЗ, які вивчають дизайн, потрібно вивчати основи проектування та моделювання, щоб зв'язати його з дизайном, бо саме навчальні вироби є об'єктом дизайну, а його виготовлення є базою, на якій буде здійснюватися навчання.

Для вирішення цього завдання в дизайн-освіті педагогічних ВНЗ поряд з іншими дисциплінами професійно-предметної підготовки необхідно вивчати дисципліни, які формують технології формування фахових компетенцій, зокрема компетенцій проектно-конструкторської діяльності. Такий напрям в навчанні майбутніх фахівців приведе до поліпшення змісту навчально-виховного процесу, підвищення рівня дизайнерської підготовки майбутнього вчителя технологій.

Термін «проектування» в шкільній методиці використовується для визначення діяльності з виготовлення предметів. При цьому, відповідно до методики, прийнятої в школі, виріб виготовляється відповідно з покроковою інструкційною картою. Між тим, подібний підхід до проектування та конструювання об'єктів праці зовсім не відповідає його змісту, а головне – не дозволяє вирішувати тих складних розвиваючих завдань, які стоять перед сучасною школою і освітою взагалі.

Відштовхуючись від визначення слова «проектування», ми насамперед звертаємо увагу на те, що це головним чином діяльність розуму, а не рук, це більш творча виконавча діяльність. Тому потрібно досліджувати можливості формування проектно-конструкторської підготовки студента, який вивчає дизайн в педагогічному ВНЗ.

Проблеми дизайн-освіти, передумови формування знань, умінь та навичок в дизайні визначені в роботах А.М. Новикова, К.К. Платонова, В.В. Чебишевої та інших. Питання теорії та практики політехнічної освіти трудового і професійного навчання розкриті в роботах П.Р. Атутова, С.Я. Батищева, М.А. Жиделева та інших. Деякі шляхи оптимізації

навчального процесу в ВНЗ помічені в роботах С.І. Архангельського, В.П. Безпалько і ін.

Проблемам вдосконалення конструкторської підготовки присвячені дослідження Т.Н. Коржавіної, В.В. Петрової, М.А. Силаєвої, О.С. Сугак.

Різні підходи до організації конструкторсько-технологічної і художньо-конструкторської діяльності визначені в дидактичних дослідженнях Л.В. Давидової, С.І. Карнаухова, С.М. Саламатової.

Деякі аспекти художньої і декоративно-прикладної діяльності особистості розглянуті в працях педагогів-дослідників Н.Н. Ростовцева, О.А. Тарасової, В.П. Титаренко, А.С. Хворостової та інших.

Питанням розвитку творчих здібностей студентів в процесі конструкторської або декоративно-прикладної діяльності присвячені роботи Н.Н. Пучкової, І.В. Сартанова, І.М. Фадєєвої.

Таким чином, більшість наукових досліджень, в яких розглядалися деякі аспекти організації навчальної проектно-конструкторської або декоративно-прикладної діяльності, базуються на матеріалах загальноосвітніх шкіл, художньо-графічних факультетів педагогічних ВНЗ і не розкривають особливості становлення професійних якостей студентів, які вивчають дизайн конкретної предметної галузі, тому що не спираються на конкретне виробництво, а вивчають дизайн більш теоретично, не зв'язуючи його з виробництвом.

Мета дослідження полягає в дослідженні проблем формування художньо-конструкторської підготовки вчителів технологій і дизайну в педагогічному ВНЗ та пошуку шляхів вдосконалення сучасної дизайн-освіти.

Нинішній етап розвитку цивілізації в сучасному суспільстві обґрунтовано називають не тільки науково-технічною, але й інформаційною революцією. Це обумовлено тим, що людський соціум вийшов на більш високий рівень розвитку мислення, який в загальному вигляді можна охарактеризувати як науково-аналітичний. Наука і освіта стають не тільки

основними факторами соціального і економічного прогресу, а й органічно доповнюють один одного, представляючи собою їх своєрідний синтез.

Дизайн – це найбільш розвинута і теоретично усвідомлена сфера діяльності людини за законами краси за межами мистецтва. В словнику термін «дизайн» визначає різні види проектної діяльності, які мають за мету формування естетичних і функціональних якостей предметного середовища.

Метою дизайну як феномена сучасної культури є сприйняття підвищенню якості життя людей і вдосконалення соціально-культурних відносин між ними шляхом формування гармонійного предметного середовища для задоволення матеріальних і духовних потреб людей.

Сучасний дизайн неможливий без процесів виробництва в будь-якій галузі народного господарства. Проектно-конструкторські процеси сучасного виробництва дуже різноманітні, і постійно здійснюється їх вдосконалення і оновлення. З одного боку, це розвиток особистості сучасної людини, яка постійно змінюється, з іншого – технічний прогрес, який сприяє оновленню проектно-конструкторських і техніко-технологічних процесів.

Будь-яка діяльність, в тому числі і конструкторська, пов'язана з поняттям краси. Співвідношення художньої і конструктивної діяльності є одним із складних і важливих питань естетики. Із цього співвідношення витікають складні співвідношення проектно-дизайнерської і трудової діяльності. В результаті цього, дизайнерська сфера діяльності людини, зокрема об'єкти праці, розглядається як витвір мистецтва.

На думку О.А. Тарасової, проектно-конструкторська творчість принципово відрізняється від художньої творчості. В основі праці, яка пов'язана з художньою творчістю, лежить праця людини, яка здатна створити художні твори. А в основі праці, пов'язаної з проектно-конструкторською творчістю, лежить діяльність, яка має за мету створення матеріальних цінностей відповідно до законів краси. В процесі дизайнерської діяльності органічно поєднуються естетичне і виробниче начало для

досягнення гармонії в створенні матеріальних цінностей. Незнання процесів проектування та конструювання приводить до спотворення зовнішньої форми і художньої якості виробів, які визначаються співвідношенням пропорцій, ритмічної будови, фактури, декору та ін. Отже, синтез художнього і конструктивного начала в дизайні забезпечує створення естетично-виразної форми виробу як цілісного об'єкту, який розглядається в сучасному дизайні як система. Таким чином, єдність конструктивних і художніх основ процесу створення корисних і красивих речей може розглядатися як результат навчання, який втілений у формі і є головним результатом освітнього процесу.

Таким чином, проблема дизайн-освіти в педагогічних ВНЗ може бути вирішена лише інтеграцією змісту підготовки майбутніх педагогів що сприяє вихованню проектної культури й дизайнерського мислення, а також формуванню професійної компетентності майбутнього вчителя технологій і дизайну.

Професійну компетентність можна визначити як здатність до ефективної реалізації на практиці системи соціально схвальних ціннісних установок і досягнення найкращих результатів у процесі професійного саморозвитку, що включає емоційний компонент як фактор творчого розвитку особистості.

Психологи виокремлюють компоненти професійної компетентності педагога: мотиваційно-вольовий (мотиви, цілі, потреби, ціннісні установки), функціональний (знання способів педагогічної діяльності), комунікативний (вміння ясно та чітко викладати думки, переконувати, аргументувати, будувати доведення, аналізувати) і рефлексивний (уміння свідомо контролювати результати своєї діяльності та рівень власного розвитку, особистісних досягнень).

Викликає інтерес дослідження професійної педагогічної компетентності як сукупності таких компонентів: спеціальна компетентність

*Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної заочної конференції
«Дизайн-освіта майбутніх фахівців: теорія і практика»*

(дисципліни, що викладаються); методична компетентність (способи формування знань, умінь і навичок); психолого-педагогічна компетентність (мотиви, здібності, спрямованість); рефлексія професійної діяльності. Зазначені характеристики професійної компетентності педагога не можна розглядати ізольовано, оскільки вони мають цілісний характер і є продуктом професійної підготовки загалом.

Отже, інтегративний підхід до формування змісту підготовки майбутніх вчителів технологічної освіти визначається методологічними та психолого-педагогічними передумови, а саме: взаємодією принципів єдності та поліморфізму знань що сприяє переосмисленню предметних меж між гуманітарними і точними науками; відбором змісту навчального матеріалу з гуманітарних та дизайнерських дисциплін що здійснюється на основі загальних дидактичних принципів (інтеграції, гуманітаризації, естетизації, доцільності, особистісно-орієнтованого підходу); інтегративним підходом до вивчення гуманітарних та дизайнерських дисциплін що здійснюється з урахуванням рівня і субмеханізмів інтеграції, особистісно-орієнтованого підходу до відбору змісту навчального матеріалу й організації навчального процесу; психологічними – залучення до дизайнерських дисциплін елементів гуманітарних дисциплін, що впливають на емоційну сферу майбутнього вчителя технологій, його ціннісно-сміслові особистісні інтереси і професійну мотивацію; створенням позитивного емоційного поля навчальної діяльності, суб'єктами якої є студент і викладач; усвідомленням того факту, що для розуміння інформації важливим є її зміст, а не форма; вміння переводити образ у поняття і навпаки; врахуванням викладачем індивідуальних особливостей студента, ступеня зміни в нього зовнішньої навчальної та професійної мотивації у внутрішню; педагогічними – розвиток образного мислення; внутрішня готовність до вивчення дизайнерських дисциплін із використанням інтегративного підходу; готовність викладача до впровадження інтегративного підходу; варіативний вибір викладачем змісту

та форми викладу навчальної інформації; використанням інноваційних методів і ефективних форм організації навчання; широким використанням контексту проблем; збільшенням кількості завдань відкритого типу; використанням методів, властивих гуманітарним дисциплінам тощо.

Такий підхід до підготовки майбутніх учителів технологій набуває важливого значення для вирішення завдань соціалізації підростаючого покоління, його професійної діяльності в оновленому соціально-економічному середовищі та формування технологічної культури, в тому числі конструкторсько-проектувальної та дизайнерської. У такому контексті проектно-дизайнерські знання й уміння є невід'ємним компонентом технологічної освіти, як творчої діяльності, що об'єднує досягнення різних галузей – техніки, інженерного конструювання, технології, економіки, соціології, мистецтва.

ЛІТЕРАТУРА

1. Атутов П. Р. Связь трудового обучения с основами наук (кн. Для учителя) / П. Р. Атутов. – М. : Просвещение, 1983. – 128 с.
2. Бундина Ю.М. Формирование профессиональной компетентности студентов-дизайнеров как аксиологическая проблема / Ю.М. Бундина // Вестн. Одес. гос. ун-та. – 2006. – Т. 1, № 6 (июнь). – С. 92-97.
3. Конышева Н. М. Методика трудового обучения младших школьников (Основы дизайнобразования) / Н. М. Конышева. – М. : Академия, 1999. – 192 с.
4. Основи дизайну : підручник для 10 класу загальноосвітніх навч. закладів (профільний рівень) / В. В. Вдовченко, Т. О. Божко, А. С. Сімонік та ін. – К. : Педагогічна думка, 2010. – 304 с.
5. Платонов К. К. Структура и развитие личности / К. К. Платонов. – М. : Наука, 1968. – 256 с.
6. Прусак В. Сучасна дизайнерська освіта: досвід, проблеми / Володимир Прусак // Діалог культур: Україна у світовому контексті. Художня освіта: зб. наук. пр. – Л., 2000. – С. 357–364.
7. Рудницька О.П. Мистецтво у розвитку культури майбутніх фахівців / О.П. Рудницька // Педагогіка і психологія професійної освіти: результати досліджень і перспективи: зб. наук. праць АПН / за ред. І.А. Зязюна, Н.Г. Ничкало. – К., 2003. – С. 61–67.

*Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної заочної конференції
«Дизайн-освіта майбутніх фахівців: теорія і практика»*

8. Рунге В.Ф. Основы теории и методологии дизайна / В.Ф. Рунге, В.В. Сеньковський. – М. : МЗ–Пресс. – 2001. – 252 с.
9. Тарасова О.А. Подготовка учителя к обучению младших школьников художественно-трудовой деятельности в образовательной области «Технология» : автореф. дис. на соиск. ученой степени канд. пед. наук / О. А. Тарасова. – Армавир, 1999. – 17 с.